

ปรัชญาปฏิบัตินิยมของ เดวิด ฮูม

พระมหาพูนศักดิ์ วชิรวีโส (กมล)

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

อีเมล: poonsak_77@hotmail.com

บทคัดย่อ

ปรัชญาปฏิบัตินิยม เป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวเนื่องกันอยู่กับแนวคิดประสบการณ์นิยมของ เดวิด ฮูม(David Hume) อย่างมีนัยสำคัญ ในงานศึกษาชิ้นนี้ได้มีความพยายามที่จะเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวคิดทั้งสองที่ว่านี้ ว่าเปรียบเสมือนต้นสายและปลายเหตุของกันและกัน โดยนำเสนอผ่านหัวข้อศึกษาทางปรัชญาใหญ่ ๆ คือ

ประสบการณ์นิยม (empiricism) ของ เดวิด ฮูม ในแง่มุมต่าง ๆ รวมทั้งความเป็นมา ทฤษฎี ว่าด้วยความรู้ ความหมายของความรู้ แหล่งกำเนิดความรู้ (The source of knowledge) ประเภทของความรู้ (Kind of knowledge) ซึ่ง เดวิด ฮูม ได้แบ่งการรับรู้ออกเป็น 2 ประเภทคือ ความรู้ที่เกิดจากรอยประทับ (impression) กับ ความรู้ที่ได้จาก มโนภาพ (ideas)

คำสำคัญ: ปรัชญาปฏิบัตินิยม, ปฏิบัตินิยม, ประสบการณ์นิยม

Philosophical Empiricism of David Hume

Phramaha Poonsak Vajiravamso (Kamol)

Faculty of Buddhist Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: poonsak_77@hotmail.com

ABSTRACT

The Pragmatism is related to a concept of Empiricism by David Hume. This study attempted to explore the relationship between both philosophical concepts in term of their relationship. The results of the study were presented through the main points of Empiricism concepts in various aspects. For example, theory of knowledge, the definition of knowledge, the source of knowledge, kind of the knowledge. Therefore, divided the information into two categories, that is the knowledge of impression and ideas.

Keywords: pragmatism philosophy, pragmatism, empiricism

1. บทนำ

หากจะกล่าวถึงความรู้เรื่องปรัชญา อาจมีความจำเป็นอยู่บ้างที่จะต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้องเสียก่อนว่า ความจริงแล้วนั้น ความรู้เรื่องปรัชญาก็คือความรู้ที่เรียกว่า ความรู้ถูก ความเข้าใจถูก การมีทักษะในการคิดอย่างสมเหตุสมผล เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงการมีความพร้อมในการนำความรู้ความเข้าใจมาใช้ให้เกิดประโยชน์ของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะรองรับความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ ซึ่งหากจะกล่าวอีกทางหนึ่งก็คือ มนุษย์มีโอกาที่จะ ทำ พูด และ คิด ในทางสุจริตได้ง่ายยิ่งขึ้นหากเข้าใจในเรื่องของปรัชญา ข้อนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ และ การหันมาทำความเข้าใจปรัชญาในความหมายที่ว่า ความรู้ถูก ความเข้าใจถูก เพราะสิ่งสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ก็คือการมีทักษะที่ดีประกอบเข้าด้วยกัน ดังนั้นปรัชญา จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเหตุผล เป็นเรื่องของความรักในความรู้ ความสนใจใคร่รู้ ส่งผลให้เกิดเป็นความรอบรู้ ความรู้แจ้ง

ทรงสนะของ เดวิด ฮูม เห็นว่าการรับรู้ของมนุษย์มีสมรรถภาพอยู่ภายใต้ขอบเขตจำกัด คือ ประสบการณ์ (experience) ที่เกิดขึ้นของแต่ละคน และโดยความเชื่อหลัก ๆ ของ เดวิด ฮูม คือ เชื่อว่าเราไม่สามารถรู้ถึงต้นกำเนิด และ สิ่งที่อยู่เบื้องหลังของรอยประทับได้

ด้วยเหตุนี้ ธรรมชาติความรู้ของ เดวิด ฮูม จึงจำกัดอยู่แค่ระดับประสบการณ์ที่มีต่อวัตถุภายนอกเท่านั้น ความรู้ชนิดนี้ เป็นเพียงการพิสูจน์ว่า วัตถุภายนอกมีอยู่จริงหรือไม่ และ เป็นการรู้ได้อย่างจำกัด คือประสาทสัมผัสสามารถรู้ได้แค่ไหนก็ต้องยอมรับแค่นั้น จะสรุปเกินความจริง หรือ การรับรู้ของประสาทสัมผัสไม่ได้

ประเด็นแนวคิดรวบยอดในปรัชญาของ เดวิด ฮูม มีประเด็นที่มีสาระสำคัญซึ่งควรพิจารณาถึงอย่างไบบ้าง และ เราจะสามารถหาความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดทั้งสอง คือ แนวคิดปฏิบัตินิยม และ แนวคิดประสบการณ์นิยม ได้อย่างไร และ สามารถนำบทสรุปเหล่านั้นมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิต และ การศึกษาปรัชญาได้อย่างไร

แนวคิดปฏิบัตินิยมแบบสมัยใหม่ และ แนวคิดประจักษ์นิยมของ เดวิด ฮูม ก็เป็นอีกหนึ่งในแนวทางหลายๆ แนวทางของปรัชญา ที่ต้องการจะสร้างการพิสูจน์ และ การค้นหาความหมายเกี่ยวกับความรู้ของมนุษย์ โดยในแง่ของการทำให้ “สมรรถภาพ” ด้านการเข้าใจความรู้ของมนุษย์ปรากฏออกมา จึงทำให้ทั้งสองแนวคิดนี้ควรค่าที่จะถูกนับรวมเข้าเป็นศาสตร์แห่งการรู้แจ้งแห่งมวลมนุษยชาติด้วยอย่างยิ่ง และ โดยเฉพาะในแง่ที่ว่า แนวคิดแบบปฏิบัตินิยม และ แนวคิดแบบประจักษ์นิยมของ เดวิด ฮูม นั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างมีนัยสำคัญ บางทีเมื่อศึกษาลึกลงไปอาจสามารถทำให้ผู้ศึกษาทราบได้ว่า ทั้งสองแนวคิดนี้อาจเป็นดัง เหตุ และ ผล ของกันและกัน คือ มีประจักษ์นิยมของ เดวิด ฮูม เป็นเหตุ และมี ปฏิบัตินิยม เป็นผล และ จากประเด็นเหล่านี้คงอาจพอทำให้การศึกษาแนวความคิดทั้งสองมีความน่าสนใจขึ้นได้อีกมาก

ด้วยเหตุนี้ในงานศึกษานี้จึงมุ่งที่การศึกษาอย่างเจาะจงลงในประเด็นที่จะชี้ให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ระหว่างแนวคิดทั้งสอง ทั้งแนวคิดปฏิบัตินิยม และ แนวคิดประจักษ์นิยมของ เดวิด ฮูม

เป็นสิ่งสำคัญ จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาทำความเข้าใจในเรื่อง แนวคิดปฏิบัติ นิยม และ แนวคิดประจักษ์นิยมของ เดวิด ฮูม ได้บ้างในหมู่มุคนที่สนใจศึกษาทางปรัชญา

2 แนวคิดประสบการณ์นิยม (empiricism) ของ เดวิด ฮูม

คำว่า “empiricism” มาจากรากศัพท์ภาษากรีกคำว่า “empeiria” ซึ่งแปลเป็นภาษาละติน ได้ว่า “experientia” และ ได้กลายมาเป็นภาษาอังกฤษคำว่า “experience” ซึ่งหมายความว่า “ประสบการณ์” นั่นเอง ความเข้าใจที่กว้างที่สุดสำหรับประสบการณ์นิยมก็คือ ความคิดที่ว่าความรู้ทั้งหมดในที่สุดแล้วมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า อันหมายถึง ตา หู จมูก ลิ้น กาย โดยความรู้อาศัยประสบการณ์ (a posteriori knowledge) จะแสดงออกมาในรูปประโยคสังเคราะห์ (synthetic statement) นอกจากนี้ นักประสบการณ์นิยมบางส่วนยังเห็นว่าวิธีการได้มาซึ่งความรู้อันสำคัญอย่างยิ่งก็คือ วิธีการอุปนัย (induction) นักปรัชญาในอดีตที่มีฐานคิดบางส่วนในลักษณะเช่นนี้ก็มีอยู่บ้าง เช่น อริสโตเติล (Aristotle) เอพิคิวรัส (Epicurus) ทอมัส อควินัส (Thomas Aquinas) ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ความคิดของนักปรัชญาดังกล่าวนี้มีความแตกต่างกันออกไป และมีได้เป็นแบบประสบการณ์นิยมอย่างจริงจังนัก

ประสบการณ์นิยม (Empiricism) เป็นที่ที่มีความคิดเห็นตรงข้ามกับเหตุผลนิยม เพราะเชื่อในความรู้ที่ผ่านมาทางประสาทสัมผัส และ ไม่เชื่อว่ามีความรู้ก่อนประสบการณ์ (A poteriori knowledge) ปฏิเสธความเชื่อว่า มีความรู้ติดตัวมาตั้งแต่เกิด (Innate idea) คือความรู้ที่มีอยู่ในตัวก่อนแล้ว โดยไม่ต้องอาศัยประสบการณ์ ประสบการณ์นิยมยอมรับเพียงความรู้หลังประสบการณ์ ประสาทสัมผัสเป็นบ่อเกิดของความรู้ ซึ่งความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์นี้เรียกว่า ความรู้เชิงประจักษ์ ซึ่งตรงข้าม และ ขัดแย้งโดยตรงกับเหตุผลนิยม (rationalism)

นอกจากนี้ ประสบการณ์นิยมมีความเห็นเรื่องสหชญาณ (Intuition) ไม่ตรงกับเหตุผลนิยม เพราะเหตุผลนิยมเชื่อว่า สหชญาณ หรือ ที่เรียกว่า อัชฌัตติกญาณ เป็นวิธีเข้าถึงความจริงอีกวิธีหนึ่ง สหชญาณนี้เป็นเรื่องของจิตที่เกิดความรู้ความเข้าใจขึ้นมาเองอย่างฉับพลัน ไม่เกี่ยวกับการอ้างเหตุผล หรือ ความรู้อื่นใดเป็นตัวกลาง และ ไม่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์แต่อย่างใด แต่ประสบการณ์นิยมอธิบายความหมายของสหชญาณในลักษณะที่ว่า เป็นเรื่องของการรับรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัส ได้ทำหน้าที่สัมผัสกับสิ่งภายนอก อาทิเช่น ตามองเห็นสีแดง เรารู้ว่าเป็นสีแดง หูได้ยินเสียงรถยนต์ เรารู้ว่าได้ยินเสียงรถยนต์

ประสบการณ์นิยมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะไม่มื่อทธิพลมากนัก จนกระทั่งถึงคริสต์ศตวรรษที่ 17 การที่โลกมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และ วิทยาการอื่นๆ เกิดขึ้น ส่งผลให้ทฤษฎีแบบประสบการณ์นิยมก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็วจนเห็นได้ชัด ซึ่งเมื่อจะกล่าวถึงประสบการณ์นิยมแล้ว นักปรัชญาที่มักจะถูกกล่าวถึงเสมออีกคือนักปรัชญากลุ่ม “นักประสบการณ์นิยมชาวอังกฤษ” (British empiricists) ซึ่งประกอบด้วย จอห์น ล็อก (John Locke: 1632-1704) จอร์จ เบิร์คเลย์ (George Berkeley: 1685-1753) และเดวิด ฮูม (David Hume: 1711-1776) นั่นเอง

2.1 ความรู้ในปรัชญาของ เดวิด ฮูม

ท่าทีปรัชญาของ ฮูม เริ่มต้นด้วยการชี้ให้เห็นว่า ความรู้ทุกอย่างเกิดจาก ความประทับใจ (impression) ตำราบางเล่มใช้คำว่า “ความจริงตรา” และ มโนภาพ (ideas) หรือที่ ภาษาจิตวิทยายุคใหม่ เรียกว่า จินตภาพ (image) ซึ่งแนวคิดนี้ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีประจักษ์นิยม (empiricism) ของจอห์น ล็อก (John Locke: 1632 - 1704) เพื่อพัฒนาให้ความชัดเจน และ เข้มข้นยิ่งขึ้นเป็นเพทนาการนิยม (sensationism) ฮูมเห็นด้วยกับล็อกทุกอย่างว่า “ความรู้ต้องมาจากประสบการณ์” แต่ล็อกไม่เชื่อสัจต่ประจักษ์นิยมของตน ให้ความหมายประสบการณ์ที่อยู่เหนือประสาทสัมผัส และ ไม่ได้อธิบายว่า มโนภาพเป็นอย่างไร มีที่มาอย่างไร ทำให้มีจุดบกพร่อง และ มีข้อถกเถียงกันมากในเวลาต่อมา ในเบื้องต้น จะได้ศึกษาถึงความหมายของความรู้ของฮูมก่อนว่า มีที่มาอย่างไร จึงจะกล่าวถึงเนื้อหา และ รายละเอียดตามลำดับ

ความหมายของความรู้

ความรู้เป็นองค์ประกอบ 1 ใน 3 ส่วนในกระบวนการรับรู้ คือเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้รู้ (knower) กับสิ่งที่ถูกรู้ (known) จึงเกิดเป็นความรู้ขึ้น แต่สำหรับความรู้ของ ฮูม แล้วเขาให้นิยามเอาไว้ ใน A Treatise of Human Nature ว่าหมายถึง ความจริงแน่นอนที่เกิดจากการเปรียบเทียบมโนภาพ จากคำนิยามก็จะเห็นว่าส่วนแรกนั้นกล่าวถึงองค์ประกอบของการรับรู้เท่านั้นยังไม่ได้บ่งชี้ถึงความรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร ความรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัย 3 ประการ คือ ผู้รู้ (knower) สิ่งที่ถูกรู้ (known) และ สื่อนำ/ผัสสะ (sensation) การทำงานจึงจะเกิดผลได้ ส่วนคำนิยามส่วนที่สองเป็นการให้ความหมายของความรู้ในฐานะที่เป็นการรู้ถึงความจริงทางธรรมชาติ ทั้งพิสูจน์ได้ด้วยประสาทสัมผัส (sense) หรือ อยู่เหนือขอบเขตของการพิสูจน์ทางปรัชญา

การจะให้คำนิยามใดๆ ต้องเป็นการกล่าวถึงความรู้ที่เป็นจริง กล่าวคือ ความรู้ต้องเป็นสากลที่ทุกคนยอมรับ และ ต้องไม่มีข้อโต้แย้งได้ความรู้จึงจะเป็นจริง แต่ถ้าเป็นความรู้ที่ได้รับการยอมรับกันมาก่อน แต่ในวันหนึ่งมีผู้ที่ค้นพบว่า ความรู้นั้นไม่จริง หรือ ไม่สามารถยอมรับได้ความรู้นั้นมิใช่ความรู้ในทางปรัชญา เช่น คนสมัยโบราณเชื่อกันว่าโลกแบน แต่ในปัจจุบัน มีทฤษฎีสามารถพิสูจน์ชัดเจนว่าโลกกลม ความรู้ที่ถูกพิสูจน์อย่างนี้ไม่ใช่เป็นความรู้ทางปรัชญา ความรู้ในแง่ปรัชญาต้องอยู่พ้นจากการพิสูจน์ แต่ความรู้ในลักษณะนี้มีความขัดแย้งจากความเป็นจริง เนื่องจากไม่อาจหาคำตอบได้อย่างน่าพอใจ และมีข้อถกเถียงกันว่ามีอยู่จริงหรือไม่ ? ฮูม มีความเห็นว่า ความรู้ที่เราแน่ใจจนสงสัยไม่ได้มันไม่มีอยู่จริง ดังนั้น ในแง่ที่เขาจึงได้ชื่อว่า เป็นนักวิมตินิยม (scepticism) ในอีกทางหนึ่งด้วย

ความรู้ของ ฮูม สิ่งที่เราควรทำความเข้าใจมีอยู่ 2 ประเด็น คือ ความจริงแน่นอน (truth) และการเปรียบเทียบ (comparative) ในทรรศนะของฮูม ความจริงแน่นอนถูกกำหนดด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพกับข้อความ ได้แก่ ความคล้ายคลึงกันเช่น ความคล้ายคลึงในที่นี้คือระหว่างความรู้กับมโนภาพในตัวของมันเองจะต้องมีความสอดคล้องกัน เช่น ลูกแดงเป็นผู้ชาย ความขัดแย้งกันคือข้อความที่ขัดแย้งกันระหว่างความรู้กับความจริงจำเป็นทางความคิด ฮูม จะยืนยันเลยว่าไม่เป็นความรู้

เช่น “2” “มากกว่า” “4” ซึ่งเป็นความจริงเชิงคณิตศาสตร์ จะขัดแย้งกันที่ตามความเป็นจริง ซึ่งความขัดแย้งนี้ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เสียเวลา การเปรียบเทียบเชิงปริมาณ หรือ จำนวน (comparative of quantity) และ การเปรียบเทียบระดับคุณสมบัติ (comparative of quality) ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความต่างกันในระดับคุณสมบัติ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เรารับรู้ได้ทันทีโดยตรง เมื่อนำมโนภาพมาเปรียบเทียบกัน เช่น ขาวกับดำ ความแข็งกับความอ่อน ความร้อนกับความเย็น เป็นต้น ส่วนการเปรียบเทียบเชิงปริมาณ หรือ จำนวนเป็นความสัมพันธ์รู้ได้จากการพิสูจน์ เช่น ข้อความคณิตศาสตร์สัมพันธ์ทั้ง 4 อย่างนี้เป็นสิ่งที่ฮูมยอมรับว่าเรารู้ และ แน่ใจได้ ถ้าวิเคราะห์จากคำนิยามจะพบว่ามโนภาพ (ideas) ซึ่งมีมโนภาพนี้มาจากการจำลองรอยประทับ (impression) อีกที รอยประทับก็มาจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ดังนั้น “ความรู้ที่แท้จริงต้องได้มาจากประสบการณ์” และ ต้องพิสูจน์ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 เท่านั้น แต่ฮูมไม่ได้ปฏิเสธความรู้ที่ได้จากการอนุมานด้วยเหตุผล ถึงแม้ความรู้ที่อยู่เหนือประสาทสัมผัส ไม่อาจทำให้เกิดความประทับใจหรือมโนภาพได้ ฮูมมีความเชื่อว่า ความรู้ระดับนี้มีประโยชน์ต่อมนุษย์ในแง่ของการพัฒนาปัญญา ทำให้มนุษย์มีกิจกรรมสร้างเสริมปัญญา ซึ่งความรู้ชั้นนี้เป็นเพียงความน่าจะเป็น (probability) เท่านั้น

ความรู้ในทรรศนะของฮูม จึงเป็นความรู้ที่พิสูจน์ได้ด้วยประสาทสัมผัสเท่านั้น ความจริงสิ่งที่อยู่เหนือประสาทสัมผัส เขาจะปฏิเสธไม่ยอมรับ เนื่องจากไม่มีสิ่งใด ที่จะทำให้เกิดการรับรู้ชั้นได้ ความรู้ที่ได้จากประสาทสัมผัส ฮูมก็ยังมีความไม่มั่นใจนัก เป็นเพียงความเป็นไปได้เท่านั้น แนวความคิดนี้ ผลักให้เขาเป็นนักประสบการณ์นิยมแบบจัดจนถึงขั้นเป็นวิมิตินิยม (scepticism) กล่าวคือ ความรู้ทุกอย่างเป็นเพียงความเป็นไปได้เท่านั้น ถ้ากล่าวถึงภาพรวม หรือ ความรู้ที่แท้จริงในทรรศนะของฮูม ก็คือความรู้ชั้นประสาทสัมผัส เป็นความรู้ทางกายภาพ ที่อาศัยประสบการณ์ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้เท่านั้น

แหล่งกำเนิดความรู้ (The source of knowledge) ของเดวิด ฮูม

เดวิด ฮูม ก็มีความเชื่อว่า สิ่งภายนอกจะต้องผ่านการรับรู้ทางประสาทสัมผัส จึงจะเกิดประสบการณ์ภายในจิตได้ ฮูม ยอมรับทฤษฎีประจักษ์นิยมว่า เป็นต้นกำเนิดของความรู้ และเห็นด้วยกับเบร์คเลย์ (George Berkeley: 1685 - 1753) ที่ว่า ประสบการณ์เป็นภาครับเท่ากับภาคส่งระหว่าง การรับรู้ภายในกับวัตถุภายนอก แต่สำหรับประเด็นที่ว่าความรู้ที่เกิดขึ้นภายในเกิดขึ้นได้อย่างไรความคิดในแง่ที่เขาไม่ให้ความสำคัญสักเท่าไร ดังนั้น จึงทำให้แนวคิดของเขาไม่แตกต่างจากแนวคิดของ ล็อกมากนัก และ ฮูมคิดว่า ความรู้ในแง่นี้ เป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นความจริงที่ประจักษ์แก่ทุกคน และ ทุกคนก็พิสูจน์ได้ด้วยตนเอง ความคิดในแง่นี้เป็นได้เพียงการรับรู้ข้อมูลจากโลกภายนอกเท่านั้น

เดวิด ฮูม ยังเป็นผู้เสนอทฤษฎีเพทนาการนิยม (sensationism) ที่เชื่อว่า ความรู้ทุกอย่างมาจากประสบการณ์ และ เขาได้วิเคราะห์เข้าไปในประสบการณ์ว่า เป็นผลรวมของกลุ่มความทรงจำหลากหลายชนิด และ ไม่เพียงเท่านั้น เขายังได้แบ่งประสบการณ์ความรู้ออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ ประเภทที่เป็นรอยประทับ (impressions) กับ ประเภทที่เป็นมโนภาพ (ideas) ซึ่งเขาได้ขยายความไว้ดังต่อไปนี้

1) ประเภทที่เป็นรอยประทับ (impression) หมายถึง การรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งทางประสาทสัมผัสหรือทางใจโดยตรงในขณะนั้นต่อความเป็นจริงภายนอก

2) ประเภทที่เป็นมโนภาพ (ideas) หมายถึง ความคิดหรือสิ่งที่ปรากฏในหัวของจิตใจในขณะที่ยังคิดหรือ รับรู้ซึ่งเป็นการเลียนแบบ (copy) มาจากรอยประทับ

เพื่อทำความเข้าใจ และ ให้เกิดความเข้าใจตรงกันจึงควรที่จะต้องอธิบายว่า รอยประทับ (impression) เป็นประสบการณ์ที่ได้จากประสาทสัมผัสโดยตรงทั้งหมดของเรา ซึ่งเป็นการทำงานระหว่างอายตนะภายนอกสัมพันธ์กับอายตนะภายใน ตั้งแต่การเห็น การได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส และ การสัมผัสทางกาย รวมทั้งอารมณ์ และ ความรู้สึก ส่วนมโนภาพ (ideas) นั้นคือ ภาพเลือนลางของสิ่งที่ปรากฏแก่จิตในลักษณะของความคิด ความรู้สึก หรือ ผัสสะที่อยู่ในความทรงจำในขณะที่กำลังคิด หรือ หาเหตุผล ซึ่งก็คือ จินตภาพ (image) ที่ปรากฏอย่างเลือนลางเวลาใช้เหตุผล หรือ ใช้ความคิดนั่นเอง ซึ่งทั้งสองอย่างนี้เกิดจากประสบการณ์ ซึ่งอาจสรุปให้เข้าใจง่าย ๆ ตามแบบของ ฮูม ก็คือ “การรับรู้ทั้งหมดของคนเราแบ่งได้เป็น 2 ชนิด ซึ่งข้าพเจ้าเรียกว่า รอยประทับ (impression) และ มโนภาพ (ideas) การรับรู้ที่มีพลัง และ ความรุนแรงมากกว่าคือรอยประทับ ในที่นี้หมายถึงผัสสะ (sensation) อารมณ์ (passion) และ ความรู้สึก (emotion) ที่เกิดขึ้นเมื่อมีประสบการณ์ สำหรับมโนภาพนั้น ข้าพเจ้าหมายถึงจินตภาพที่ปรากฏอย่างเลือนลางเวลาใช้เหตุผล และ เวลาใช้ความคิด

จะเห็นได้ว่า ประสบการณ์ของมนุษย์ ในทรรศนะของ ฮูม นั้นมีอยู่ 2 อย่าง ซึ่งมาจากประสาทสัมผัส และ ความแตกต่างกันก็คือ รอยประทับเกิดก่อน ส่วนมโนภาพนั้นเกิดทีหลัง การสัมผัสโดยตรงของรอยประทับ ที่สัมผัสกับสิ่งเร้าภายนอก ย่อมมีความชัดเจน และ รุนแรงกว่า เนื่องจากเป็นประสบการณ์ภายนอก ส่วนมโนภาพเป็นเพียงการจำลอง หรือ การลอกเลียนแบบ (copy) รอยประทับอีกทีหนึ่ง ซึ่งอาจเรียกว่า เป็นการจำลองภาพในอดีตย่อมมีความเลือนลางเวลาที่เราคิด หรือ นึกถึง ซึ่งจิตได้จดจำไว้เหมือนกับสัญญา(perception) และ ฮูม ยังแบ่งรอยประทับออกเป็น รอยประทับเชิงเดี่ยว (simple) และ รอยประทับเชิงซ้อน (complex) เช่นเดียวกับมโนภาพก็แบ่งเป็นเชิงเดี่ยว และ เชิงซ้อนอีกด้วย ซึ่งรอยประทับเชิงเดี่ยวต่างกับกับรอยประทับเชิงซ้อน ตรงที่รอยประทับเชิงเดี่ยวนั้นแบ่งแยกออกไม่ได้ อีก แต่รอยประทับเชิงซ้อนสามารถแบ่งออกไปได้อีกตามลักษณะของวัตถุ เช่น แอปเปิ้ลลูกหนึ่ง ซึ่งเป็นรอยประทับเชิงซ้อน (complex impression) สามารถแยกออกเป็นรอยประทับเชิงเดี่ยวได้ (simple impression) หลาย ๆ ส่วน คือ ความแดง ความกลม ความหวาน ความกรอบ ความหอม เป็นต้น

มโนภาพได้มาจากการจำลองรอยประทับ ถ้าไม่มีรอยประทับเราจะไม่มโนภาพได้เลย หรือ กล่าวได้ว่า มโนภาพต้องมาจากรอยประทับจึงจะเกิดขึ้นได้ เช่น ถ้าเราไม่เคยรับประทานแอปเปิ้ล เราจะไม่รู้ว่าแอปเปิ้ลหวาน หรือ เปรี้ยว ในทำนองเดียวกัน ถ้าคนตาบอดมาแต่กำเนิดมองไม่เห็น หรือ ไม่ได้สัมผัสกับสีแดง เขาก็ไม่สามารถอธิบาย หรือ มีมโนภาพสีแดงได้ เนื่องจากไม่มีรอยประทับหรือ ประสบการณ์การทางประสาทสัมผัส ดังนั้น รอยประทับจึงเป็นสาเหตุที่มาของมโนภาพ ทั้งรอยประทับ และ มโนภาพจะต้องเชื่อมโยงกันอย่างขาดไม่ได้ กระบวนการทำงานจึงจะเกิดขึ้นได้ และ มีความเหมือน

กันทุกประการ เพียงแต่ต่างที่ รอยประทับมีความชัดเจน (liveliness) รุนแรง (force) มีชีวิตชีวา (strike) มากกว่ามโนภาพเท่านั้น

สืบเนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพเชิงเดี่ยว (simple idea) กับรอยประทับเชิงเดี่ยว (simple impression) ก็เช่นเดียวกัน จะต้องมีความเกี่ยวเนื่อง และ สมนัยกัน (correspond) การมีอยู่ของมโนภาพเชิงเดี่ยว จะต้องมียอยประทับเชิงเดี่ยวมารองรับทุกครั้งไป ไม่มีมโนภาพเชิงเดี่ยวอันใดที่เกิดขึ้นโดยไม่มีรอยประทับเชิงเดี่ยวรองรับ ดังที่ ฮูม กล่าวไว้ว่า “ทุก ๆ มโนภาพเชิงเดี่ยว (simple idea) จะต้องมียอยประทับเชิงเดี่ยวด้วยเหมือนกัน และ ทุก ๆ รอยประทับเชิงเดี่ยวจะต้องมีความคล้ายกันกับมโนภาพเชิงเดี่ยวตรงกัน” แต่มโนภาพเชิงซ้อน (complex ideas) บางอันก็เกิดขึ้นได้โดยไม่จำเป็นต้องมียอยประทับเชิงซ้อน (complex impression) มารองรับ เช่น เรามีมโนภาพถึงภูเขาทองได้ โดยไม่จำเป็นต้องเคยเห็นภูเขาทองมาก่อนเลยในชีวิต มโนภาพเชิงซ้อนนี้เกิดขึ้นโดยการรวมเอามโนภาพเชิงเดี่ยวของภูเขา และ ทองมาจินตนาการ (imagination) ในระบบความคิดภายใน เป็นการเชื่อมโยงมโนภาพ หรือ แม้แต่มโนภาพของม้าบินก็เช่นเดียวกัน ต่างก็เป็นมโนภาพเชิงซ้อน ที่ไม่จำเป็นต้องมียอยประทับเชิงซ้อนมารองรับ ในเรื่องจินตนาการ จะกล่าวในหัวข้อประเภทของความรู้

กล่าวโดยสรุป การเกิดขึ้นของรอยประทับและมโนภาพ จะต้องยึดประสาทสัมผัสทางอายตนะเป็นตัวรับรู้จากสิ่งภายนอกเข้ามา การมีอยู่ของรอยประทับ และ มโนภาพจะต้องสัมพันธ์กันอย่างขาดไม่ได้ รอยประทับ และ มโนภาพนั้น แบ่งตามการเกิดขึ้นได้ 2 ประเภท คือ รอยประทับเชิงเดี่ยว และ เชิงซ้อน มโนภาพก็แบ่งเป็นแบบเดียวกันมีทั้งมโนภาพเชิงเดี่ยว และ เชิงซ้อนเหมือนกัน การเกิดขึ้นของมโนภาพเชิงเดี่ยวจำเป็นต้องมียอยประทับเชิงเดี่ยวมารองรับทุกครั้ง แต่การเกิดขึ้นของมโนภาพเชิงซ้อนบางอันไม่จำเป็นต้องมียอยประทับเชิงซ้อนมารองรับก็ได้ เนื่องจากว่ามีตัวประสานระหว่างมโนภาพเชิงเดี่ยวหลาย ๆ อันมารวมกันที่เรียกกันว่าจินตนาการนั่นเอง

ลำดับของการรับรู้ (perception) หรือ การเกิดขึ้นของรอยประทับ และ มโนภาพ ในที่นี้หมายถึงลำดับก่อน-หลัง รอยประทับที่ได้รับจากการมีผัสสะ (sensation) กับวัตถุ (material) และ สิ่งต่าง ๆ ส่วนมโนภาพเป็นจินตภาพที่อยู่ภายใน เป็นความทรงจำ ความนึกคิด เวลานั้น หรือ เวลาใช้เหตุผล (argument) ทั้งรอยประทับ และ มโนภาพจะต้องมีความสมนัย (correspond) หรือ เสมอ กัน รอยประทับเชิงเดี่ยวจะต้องมีมโนภาพเชิงเดี่ยวมารองรับทุกครั้งไป แต่มโนภาพเชิงซ้อนบางอันไม่จำเป็นต้องมีรอยประทับเชิงซ้อนมารองรับก็ได้ ในทรรศนะของ ฮูม มโนภาพ (ideas) ที่ยอมรับว่าเป็นความรู้ และ มีสาระประโยชน์ทุก ๆ มโนภาพจะต้องมีความหมายของมัน และสามารถสืบค้นไปหารอยประทับเดิมได้ ถ้ามโนภาพไม่มีความหมาย หรือ สาระประโยชน์แล้วย่อมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถสืบค้นได้ เพราะไม่สามารถสืบค้นรอยประทับเดิมได้

ในฐานะที่รอยประทับ (impression) และ มโนภาพ (ideas) เป็นข้อมูลในจิต ดังนั้นคำถามจึงมีอยู่ว่า สิ่งใดเป็นข้อมูลเบื้องต้นของจิต ซึ่งจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสทำให้สามารถตอบได้ว่า รอยประทับเชิงเดี่ยวจะเกิดขึ้นในจิตก่อนมโนภาพเชิงเดี่ยวเสมอ มโนภาพเชิงเดี่ยวที่เป็นคู่ของรอยประทับ

เชิงเดี่ยว ไม่เคยเป็นข้อมูลแรกของจิตเลย ดังที่ ฮูม กล่าวว่า “ในบรรดามโนภาพเชิงเดี่ยว (simple idea) ทั้งหลาย ดูเหมือนว่า เป็นสิ่งที่ได้รับจากรอยประทับเชิงเดี่ยว (simple impression) ซึ่งสิ่งเหล่านั้นมีความเหมือนกัน และ มีความแน่นอนเหมือนเป็นตัวแทนกัน” รอยประทับเกิดขึ้นก็จะต้องมีมโนภาพเกิดตามมาด้วย ถ้าไม่มีรอยประทับ มโนภาพก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ นี่เป็นสิ่งที่ ฮูม ยืนยันอย่างชัดเจน และ รอยประทับจะต้องเกิดก่อนมโนภาพทุกครั้ง เนื่องจากเป็นสาเหตุแรกที่ทำให้มโนภาพเกิดตามยกตัวอย่างเช่น ถ้าเราจะสอนให้เด็กเรียนรู้ หรือ มีมโนภาพเกี่ยวกับสีแดง หรือ รสเปรี้ยว เราจำเป็นต้องให้เด็กได้เห็นวัตถุที่มีสีเช่นนั้น หรือ ชิมสิ่งที่มีรสอย่างนั้นก่อน กล่าวคือต้องให้ตัวอย่างของสิ่งนั้นแก่เด็กก่อน ให้เขามีรอยประทับกับสิ่งนั้นเสียก่อน เพื่อที่จะสามารถสร้างมโนภาพลอกเลียนแบบภายหลัง

เดวิด ฮูม เชื่อว่า ประสบการณ์เป็นที่มาของความรู้ (experience knowledge) โดยมีประสาทสัมผัสที่ทำหน้าที่สืบต่อจากโลกภายนอก (external world) ความรู้เกิดขึ้นเมื่อประสาทสัมผัสระหว่างสิ่งที่ปรากฏ และความเกี่ยวข้องของสิ่งต่างๆ นอกกายกับอวัยวะสัมผัสของเราแล้วทำให้เกิดการรับรู้ มโนภาพของผู้อื่นเรารู้ไม่ได้โดยตรง แต่รู้ได้โดยการถ่ายทอด ดังนั้น มโนภาพทุกมโนภาพจึงอาศัยการถ่ายทอดจากคนคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งได้ โดยอาศัยประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส โดยทางเสียง การถ่ายทอดในรูปแบบของตัวอักษร หรือทำเป็นหนังสือได้ ความทรงจำช่วยการบันทึกภาพเขียน ภาพถ่ายและสัญลักษณ์ต่าง ๆ และยังช่วยถ่ายทอดความรู้ทางมโนภาพได้อีกด้วย เครื่องมือช่วยความรู้ คือเสียงและภาพ มนุษย์สามารถสะสมความรู้ไว้ได้อย่างมากมาย และเมื่อความรู้ถูกถ่ายทอด มโนภาพของความรู้ก็ไม่เป็นสิ่งเฉพาะตัว หากเป็นความรู้ของมวลมนุษย์ทีเดียว ทำให้เกิดความเป็นเอกภาพมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป มนุษย์ได้ความรู้ทางประสาทสัมผัสเป็นการเริ่มแรกก่อน แม้แต่การศึกษา การถ่ายทอดความรู้ การเรียน การอบรมก็ต้องอาศัยตาดูภาพและหูฟังเสียง ในการปฏิบัติก็ต้องใช้มือคลำหรือสัมผัส แม้แต่คนตาบอดอ่านหนังสือก็ต้องใช้มือคลำ ดังนั้น การเกิดขึ้นของรอยประทับ หรือมโนภาพจะต้องอาศัยประสาทสัมผัสรับรู้ต่อสิ่งภายนอกจึงจะเกิดเป็นความรู้ได้

การที่จะรับรู้โลกภายนอกได้นั้น จะต้องอาศัยอวัยวะรับสัมผัส หรือ อายตนะภายในกระทบกับอายตนะภายนอก เช่น ตามองเห็นรูป หูฟังเสียง เป็นต้น จากนั้นกระบวนการทำงานขั้นต่อมาก็คือเป็นหน้าที่ของจิตตระหนักรู้ข้อมูล และ สั่งการ รอยประทับจะเริ่มขึ้นที่การรับรู้ (perception) มีอิทธิพล และ เกิดขึ้นอย่างรุนแรง และมีชีวิตชีวาเป็นการรับรู้โดยตรงต่อวัตถุ หรือ สิ่งที่อยู่ภายนอก กระบวนการทำงานตรงนี้ สามารถแยกแยะความรู้ที่ได้ว่า ถูก หรือ ผิด ชอบ – ไม่ชอบ ต้องการ-ไม่ต้องการ และ รอยประทับที่เกิดทันที เมื่อได้รับรู้ข้อมูลโดยตรงทางผัสสะ(sensation) แต่พอนานไปเรานึกถึงสิ่งนั้นมโนภาพก็จะปรากฏขึ้นตามลำดับ ถ้าหากไม่มีประสบการณ์ การรับรู้ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

จากการวิเคราะห์ลักษณะสำคัญ ๆ ของการรับรู้ที่ปรากฏในหนังสือ “ตำราว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์” (A Treatise of Human Nature) และ หนังสือ “ปุจฉาในความเข้าใจของมนุษย์ (Inquiry concerning Human Understanding) มีดังนี้

- 1) การรับรู้ต้องอาศัยจิตจึงจะเกิดขึ้นได้ ถ้าปราศจากจิต การรับรู้จะมีไม่ได้

2) การรับรู้คือการรับรู้ข้อมูลบางอย่างเข้ามาไว้ในใจ รอยประทับเป็นการรับรู้ที่จิตทำหน้าที่เป็นเพียงแต่ตัวรับ คือยอมให้ข้อมูลบางอย่างผ่านเข้ามาทางประสาทสัมผัส และ ไม่มีอำนาจที่จะสร้างข้อมูลขึ้นมาเอง

3) การรับรู้แต่ละครั้งเกิดขึ้นแล้วก็สิ้นสุด มีลักษณะเป็นการเกิด - ดับ ไม่คงที่ และ ติดต่อกันเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่ใช่หนึ่งเดียวตลอด ระหว่างการรับรู้แต่ละครั้งมีช่องว่าง ไม่ได้เชื่อมติดกัน

4) การรับรู้แต่ละครั้งมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง จำกัดอยู่ภายในขอบเขตของตัวเอง โดยไม่เกี่ยวข้องกับรับรู้ครั้งอื่น ดังนั้น จึงเป็นอิสระต่อกัน ไม่อิงอาศัยกันและแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด การรับรู้ครั้งหนึ่งไม่มีอิทธิพล หรือ เป็นเงื่อนไขของการรับรู้ครั้งต่อไป

จากลักษณะสำคัญทั้ง 4 ของการรับรู้ดังกล่าวนี้ เป็นพื้นฐานหลักของประสบการณ์นิยมที่ ฮูม ยึดมั่น ซึ่งหลักการนี้ทำให้เชื่อมั่นว่า ฮูม นั้นรักษาประสบการณ์นิยมอย่างเข้มข้นแน่นกว่าล็อก (Locke) และ เบอริคเลย์ (Berkeley) ในแง่ที่ว่า เขาไม่ยอมรับว่ามนุษย์รับรู้สิ่งอื่นที่มีธรรมชาติแตกต่างไปจากรอยประทับ หรือ มโนภาพได้ ฮูม ยึดหลักประสบการณ์นิยมอย่างเคร่งครัด และ กล่าวว่า มโนภาพทุกมโนภาพจะต้องสืบค้นไปหารอยประทับต้นกำเนิดได้ แต่เนื่องจากการรับรู้ หรือ รอยประทับแต่ละครั้งเกิดขึ้นแล้วก็สิ้นสุด และ มีอิสระไม่เกี่ยวข้องกัน ดังนั้น จึงยืนยันได้ว่า สิ่งที่เรารับรู้มีอยู่ได้ก็เฉพาะในเวลาที่กำลังสัมผัส หรือ รับรู้เท่านั้นส่วนในขณะอื่นที่เราไม่ได้สัมผัสรับรู้ เราไม่อาจยืนยันได้ว่ามันมีอยู่ ดังนั้น ฮูม จึงกล่าวว่า

“ความรู้ของมนุษย์มีบ่อเกิดมาจากประสบการณ์ ซึ่งพิสูจน์ได้ด้วยประสาทสัมผัส และ จำกัดอยู่แต่ในโลกแห่งปรากฏการณ์เท่านั้น เพราะความรู้นั้นไม่ใช่สิ่งที่พระเจ้าสร้างมา เราไม่สามารถรู้อะไรสูงสุดได้ ไม่ว่าจะป็นสารัตถะ (substance) ความเป็นสาเหตุ (causes) วิญญาณ (soul) อัตตา (ego) โลกภายนอก (external world) หรือ เอกภพ (universe) เพราะความรู้เป็นเรื่องของมนุษย์โดยตรง”

บางท่านอาจมีคำถามว่า เมื่อกล่าวถึงการรับรู้อะไรกันแน่คือสิ่งที่เรารับรู้ โดยทั่วไปแล้วมักคิดว่าสิ่งที่เรารับรู้โดยตรง ถ้าเป็นประสบการณ์ภายนอกก็คือ วัตถุภายนอก และ ถ้าเป็นประสบการณ์ภายในก็คือ จิต (mind) หรือ วิญญาณ (soul)

กล่าวโดยสรุป รอยประทับ หรือ มโนภาพเป็นความรู้ของ ฮูม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กลุ่มประสบการณ์นิยม แต่ประสบการณ์เหล่านี้ ต้องยึดประสาทสัมผัสทางอายตนะ คือ ตา หู จมูก ฯลฯ เป็นทวารในการรับรู้จากโลกภายนอกเข้ามาสู่ภายในความรู้จึงจะเกิดขึ้นได้ กล่าวคือ ทั้งรอยประทับ และ มโนภาพจะเกิดขึ้นได้ต้องยึดประสาทสัมผัสทางการรับรู้

4. เกณฑ์การตัดสินความรู้ (The judgement of knowledge)

ฮูม แบ่งข้ออ้างออกเป็น 2 ประเภท แต่ใช้เกณฑ์ตัดสิน 3 เกณฑ์ด้วยกัน คือ (1) เกณฑ์สอดคล้องกันทางความคิด (2) เกณฑ์ตรงกันที่ใช้ตัดสินความรู้ที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่สังเกตได้โดยตรง

และ (3) เกณฑ์ความตรงกันที่ใช้ตัดสินความรู้ที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการอนุมาน

1) เกณฑ์ที่สอดคล้องกันทางความคิด เป็นข้อความที่สัมพันธ์กันระหว่างมโนภาพ ที่มีความหมาย และเป็นความจริงจำเป็น ดังนั้น “จริง” ในที่นี้ คือ เป็นเท็จไม่ได้ หรือ ปฏิเสธไม่ได้ ถ้าปฏิเสธจะขัดแย้งทันที กล่าวคือ ข้ออ้างเป็นจริงข้อสรุปจะต้องเป็นจริงด้วยเสมอ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จำเป็น เป็นความจริงทางคณิตศาสตร์ เกณฑ์นี้เป็นการตัดสินว่าเป็นความรู้ เนื่องจากไม่มีโอกาสเป็นเท็จเลย

2) เกณฑ์ความตรงกันที่ใช้ตัดสินความรู้ที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่สังเกตได้โดยตรง เป็นความรู้ที่ได้จากการสังเกตรอยประทับเดี่ยว ซึ่ง ฮูม ก็ไม่เคยสังเกต และ สงสัยมันเลย เพราะมันมีประสาทสัมผัสรับรู้ภายในและการสังเกตความคิดภายในตัวเองเป็นพยานหลักฐานยืนยันได้โดยตรงซึ่งการตัดสินความจริงประเภทนี้ ตัดสินได้โดยตรงเพราะมีคำตอบอยู่ในใจ ดังนั้น ตามเกณฑ์นี้ คำว่า จริง จึงมีความหมายเท่ากับ “รู้ว่าตรงกับข้อเท็จจริงโดยตรง”

3) เกณฑ์ความตรงกันที่ใช้ตัดสินความรู้ที่เกี่ยวกับความรู้ที่ได้จากการอนุมาน (inference) ความรู้ที่เป็นความจริงในประเภทนี้ต้องอาศัยเงื่อนไขจำเป็นของความรู้ที่มีความหมายเท่ากับ “รู้ว่าตรงกับข้อเท็จจริงโดยอาศัยการอนุมานความเป็นสาเหตุและผล” เท่ากับยอมรับว่า เกณฑ์ความจริงนี้จะต้อง รู้ว่า ข้อเท็จจริงนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ และ ผล และ การที่เราจะรู้ความสัมพันธ์นี้ได้ จะต้องขึ้นอยู่กับการให้เหตุผลที่มีความหนักแน่นแน่นอนน่าเชื่อถือ เราอาจจะกล่าวได้ว่า “รู้” ความรู้ที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการอนุมานเชิงเหตุผล แต่ถ้าไม่มีการอ้างเหตุผลแน่นอน ไม่มีน้ำหนักขาดความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับข้อเท็จจริงแล้ว เราก็ไม่มีสิ่งรองรับความจริงของข้อความประเภทนี้ได้เลย เราไม่อาจกล่าวคำว่า “รู้” ได้

กล่าวโดยสรุป การที่จะรู้ว่าความรู้จะเป็นจริงหรือไม่นั้น มีอยู่ 2 ชั้นด้วยกันคือ 1.ชั้นของความรู้ 2. ชั้นของผู้รู้ ทั้งสองชั้นนี้จะต้องมีความแน่นอนตายตัวทั้งคู่ เมื่อกล่าวคำว่า “รู้” ในชั้นของความรู้จะต้องเป็นความจริงจำเป็น และ มีความหมาย ในแง่ของผู้รู้ก็ต้องแน่ใจความรู้ที่จำเป็นด้วย ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่ครบองค์ประกอบตามหลักการเท่ากับเราไม่ได้รู้ความจริง ด้วยเหตุนี้ จะมีความรู้ประเภทเดียวกันที่อาจเป็นความรู้จริงของมนุษย์ได้ คือ ความรู้ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพที่สามารถรู้ได้ทันทีทางประสาทสัมผัส ส่วนความรู้ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพที่ต้องอาศัยการพิสูจน์ และ ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง ไม่อาจนับเป็นความรู้ของมนุษย์ได้ เพราะว่าขาดองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งไป หรือ มีความคลาดเคลื่อนของหลักการอ้างเหตุผล ดังนั้น ความรู้ในทรรศนะของ ฮูม จึงจัดว่าเป็นความรู้ที่มีขีดจำกัดมาก เพราะความรู้ใดที่มีโอกาสเป็นเท็จแม้เล็กน้อย เขาจะถือว่าไม่รู้สิ่งนั้นทันที

สรุป

กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (cause and effect) อาจถือได้ว่า เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาธรรมชาติของความรู้มนุษย์ของ ฮูม เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เขากล่าวถึงมากกว่าเรื่องอื่น ๆ ความรู้ในแง่ของเหตุ และ ผลของเขานี้ขึ้นอยู่กับการเฝ้าสังเกตจากประสบการณ์ เพราะการอ้างเหตุผล

(argument) ไม่ได้ทำให้เรารู้สาเหตุของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือรู้ผลของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การอ้างเหตุผลไม่สามารถทำให้รู้ถึงสาเหตุแห่งการระเบิดของดินปืน เพราะสาเหตุนั้นแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในเรื่องของเวลา ดังนั้น ชุม จึงสรุปว่า

“ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลนี้ได้จากการสังเกตหรือประสบการณ์นั้นคือ เราอาจสังเกตความสัมพันธ์บางประเภทระหว่างวัตถุ ซึ่งในความสัมพันธ์นั้นเราจะพบว่า วัตถุซึ่งเรียกว่าสาเหตุและผลนั้น มันอยู่ใกล้กัน หรือไม่เช่นนั้นก็สังเกตว่า สิ่งที่เป็นสาเหตุนั้นมันมีอยู่ก่อนในแง่ของเวลา”

สำหรับคำว่า เหตุ (cause) คือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นตามความคิดของสิ่งหนึ่ง และ ติดตามด้วยความคิดอีกสิ่งหนึ่ง เหตุคือผลผลิตของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่สามารถผลิตผล (effect) ออกมาได้ด้วยสิ่งที่แฝงอยู่ในเหตุนั่นเอง ซึ่งอาจเป็นพลัง หรือ อำนาจที่แฝงเร้นอยู่ทั้งเหตุ และ ผล ซึ่งถูกพันนาการเข้าด้วยกัน ด้วยพลังอย่างหนึ่ง และ พลังนั้น ๆ เราอาจคาดเดาได้ว่า ผลจะเป็นเช่นไร โดยไม่ต้องมีประสบการณ์หรืออำนาจอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องต่อกระบวนการทำงาน จะทำให้เรานูมานผลจากเหตุได้ ความรู้ที่เกิดจากเหตุ จะต้องบังเกิดความรู้จากผล ควบคู่กันไปด้วย

พลังที่วานี้ก็คือความคิด และ ความรู้สึกทั้งสองสิ่งจะถูกบันทึกไว้ในรูปของจินตภาพ ความรู้สึกทั้งหลายเกิดขึ้นจากประสบการณ์ หลักฐานที่แสดงเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นว่าเป็นความรู้สิ่งต่าง ๆ ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความมีเหตุผลของมนุษย์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ความสัมพันธ์ของความคิด และ สารระข้อเท็จจริง

1) ความสัมพันธ์ของความคิด เป็นศาสตร์ที่สามารถยืนยันได้ด้วยการพิสูจน์ (prove) และ สัญชาตญาณ (intuition) คือ เรขาคณิต (geometry) พีชคณิต (algebra) และ คณิตศาสตร์ (mathematics) เช่น สามเหลี่ยมมุมฉากจะมีด้านเท่ากันสองด้าน หรือ สามคูณห้าเท่ากับสิบห้า ตัวเลข หรือ สัดส่วนนี้สามารถคำนวณออกมาได้ด้วยการทำงานของความคิด โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่น ๆ ในจักรวาล แม้ว่าตัวเลขเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ยังไม่เคยเข้ามาในวงจรของความคิดของเรามาก่อน

2) สารระข้อเท็จจริง ในประเด็นนี้ สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นเพราะความรู้สึก และ ความจำได้ถูกนำมาเชื่อมโยงกันเข้ากับเหตุ และ ผล ความรู้ของเราในเรื่องเหตุ และ ผลได้มาจากประสบการณ์ดังที่กล่าวแล้ว เมื่อมีประสบการณ์เกิดขึ้นอย่างคุ้นเคยจะนำไปสู่สิ่งที่เราพบ ประสบการณ์จะเป็นตัวบอกกับเรา ซึ่งในที่สุดก็นำเข้าไปเชื่อมโยงเข้าสิ่งที่เป็นประสบการณ์เดิมจนกระทั่งกลายเป็นความเคยชิน และ สัญชาตญาณ สถานการณ์ต่าง ๆ หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น อาจไม่เหมือนกับศาสตร์เกี่ยวกับตัวเลขก็ได้ เนื่องจากบางสิ่งที่เราเห็นว่ามันขัดแย้งกัน อาจจะไม่เป็นอย่างที่เราคิดก็ได้ ข้อขัดแย้งบางอย่างก็เป็นเรื่องไม่จำเป็นต้องนำมาโต้แย้งกัน เพราะมันไม่ใช่สิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ สารบางอย่าง เป็นสิ่งที่ไม่เคยได้เห็นได้ฟังมาเลย และ ไม่มีคุณค่าเหมาะที่จะเป็นความรู้ แต่ก็อาจจะเป็นปัญหาที่ต้องนำมาถกเถียงกัน การสร้างจินตภาพขึ้นมา ก็เพื่อประสานหลักการที่เห็นว่ามีควมจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าบางอย่างเปลี่ยนแปลงอาจทำให้ธรรมชาติของมนุษย์ต้องเสีย และ ถูกทำลายไปในที่สุด มนุษย์จึงมีหน้าที่ต้องรักษาสิ่งสำคัญนี้เอาไว้ เพื่อไม่ให้ถูกทำลายต่อโครงสร้างของการดำเนิน

ชีวิต และความเป็นไปของโลก และ ธรรมชาติ ดังที่ ฮูม กล่าวว่า

“เราต้องพยายามแยกหลักการสองอย่างออกจากกันให้ได้ หลักการแรกเป็นหลักการถาวร ไม่สามารถลบลอกได้ และค่อนข้างกว้าง เช่น การถ่ายโอนชนิดถาวรของเหตุและผล หลักการประเภทที่สองเป็นหลักการชนิดเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ถาวร และไม่ปกติ ประการแรกเป็นรากฐานของความคิดและปฏิบัติกริยา ดังนั้น ถ้ามันเกิดการเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติของมนุษย์ก็จะเสียไปหรือถูกทำลาย ส่วนประเภทหลัง เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์”

ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประการแรกเป็นรากฐานของความคิดมนุษย์ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากถ้าเราวางกฎเกณฑ์ผิดตั้งแต่แรก กระบวนการในการคิดของเราที่ผิดด้วย เป็นผลส่งถึงการดำเนินปฏิบัติที่ผิดไปด้วย เช่น วิชาคณิตศาสตร์ต้องมีความแม่นยำ และ ไม่สามารถเป็นเท็จได้ ดังนั้น ความคิดต่อปฏิบัติกริยาจึงมีความจำเป็นในฐานะเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจปฏิเสธได้ ส่วนประการที่สองนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพการณ์ ขึ้นอยู่กับธรรมชาติและ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ส่วนหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญลดหย่อนลงไป ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงก็เป็นไปในลักษณะวิวัฒนาการ หรือ แบบค่อยเป็นค่อยไป จึงทำให้มนุษย์คิดว่า เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นเท่าไร

โดยข้อเท็จจริงแล้ว ไม่มีหลักฐานอะไรที่จะบอกได้ว่า ความรู้ของมนุษย์ที่มีอยู่ หรือ ได้รับนั้น จะถึงจุดอ้อมตัวเมื่อไหร่ และ แค่นั้น ความเชื่อตามข้อสรุป หรือ ประสบการณ์ที่มีอยู่ มนุษย์เชื่อว่าอนาคตจะต้องเหมือนกับอดีต แต่ก็ไม่สามารถยืนยันได้ว่าสิ่งต่าง ๆ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงอีก ชีวิตคงดำเนินไปไม่ได้ ถ้าเราไม่มีความเชื่ออยู่บ้างว่า ธรรมชาติเป็นเรื่องปกติและจะมีรูปแบบของมันอย่างนั้น ความเชื่อที่ว่า ความรู้ในสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้นั้นไม่มี จะยังคงมีอยู่ตลอดไป การฝึกฝนปฏิบัติให้เห็นจริงเท่านั้นที่จะทำให้ความเชื่อมลายหายไป

บรรณานุกรม

กิริติ บุญเจือ. (2529). *ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

คณาจารย์ภาควิชาปรัชญา. (2528). *ปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2534). *ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2546). *ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เดือน คำดี. (2526). *ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2526.

ทองพูน บุญยมาลิก. (2524). *ปรัชญาเบื้องต้น*. เอกสารอัดสำเนา: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2525*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2543). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ - ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

วิลส์ ดูแรนท์, วันเพ็ญ บงกชสถิตย์ (แปล). (2535). *ชีวิต และ ความคิดของนักปรัชญา เล่ม 1*, กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์.

สมัคร บุราวาศ. (2544). *วิชาปรัชญา*. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ : ศยาม.

สมฤดี วิศเวทย์. (2536). *ปรัชญาของจอห์น ล็อก*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมฤดี วิศเวทย์. (2536). *ทฤษฎีความรู้ของฮิวม์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุจิตรา ธรรัตน์. (2540). *ปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : บริษัทอักษราพัฒนา.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2527). *ปรัชญาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.

Christian James L. (1977). *Philosophy :An Introduction to the Arts of Wondering*. 2nd ed. U.S.A. : Holt, Rinehart and Winston.

David Hume. (1970). *A Treatise of Human Nature, Book I*, London: Fontana.

Frank Thilly. (1993). *A History of philosophy*. Cornell University : Mehra Offset Press.

Hospers, John. (1967). *An Introduction to Philosophical Analysis*. U.S.A.: Prentice-Hall.

Paul Edwards. (1967). *Encyclopedia of Philosophy, Volume VI*. New York; the Macmillan, Company and the Free Press.

Stroud, Barry Hume. (1997). *The Arguments of the philosophers*. Editor: ted honderich, Readerin in Philosophy, London: University College.

William James. (1964). *Pragmatism. (Selections)* (Illinois) : The Great Books Foundation.